

TÜRKLERDE İMPARATORLUK KURMA EĞİLİMİ

İmparatorluklar, ulus devleti niteliğinde değildir. Bünyelerinde çok çeşitli halklar vardır. İnsanların yapıları farklı olduğu gibi, her gurubun "toplum psikolojisi" de farklıdır. Birbirinden farklı kültürleri ve anlayışları olan toplumları bir arada tutmak zordur. Bunun için çok güçlü ve sert bir yönetim gerekir. Ya da tersine, hoşgörülü olmak toplumları bir arada tutar. Ancak bu iki yönetim metodu da tek başlarına uygulandıkları zaman, uzun süre başarılı olunması ihtimali zayıftır. Sadece sert yönetim, bir süre sonra karşı sertliği doğurur. Yalnızca hoşgörülü davranmak, kargaşa oluşturur.

Türkler yönetimlerinde, her iki yöntemi birlikte uyguladılar. Sertlikten anlayana sertlikle, hoşgörünün kıymetini bilene iyilikle yaklaştılar. Ayrıca bu iki konudaki uygulamalarında da en çok dikkat ettikleri husus "adaletten ayrılmama" idi. Adalet bütün Türk Devletlerinin bel kemiğini oluşturmuştur.

Türkler bu özelliklerinden dolayı dünyada en uzun süre ve en çok imparatorluk kuran millettir.

Bu konuda Roux şöyle diyor. "Türklerde imparatorluk kurma eğilimi vardır. Türkler kelimenin tam anlamıyla yeryüzünün hükümdarıdır. Kurdukları ve hiçbiri diğerine benzemeyen imparatorluklar da yine iki bin yıl boyunca, bazı ortak temel nitelikler ortaya koymuştur. Bu imparatorluklar birer halk mozaığıydı. Türkler, bu imparatorluklarda halkları bir arada uyum içerisinde yaşatmaya çalışıyor, onlara kimliklerini, kültürlerini, dillerini, dinlerini ve hatta çok zaman önderlerini muhafaza etmek hakkını da tanıyorlardı. Kendilerinden olmayanı ne Türkleştirmeye, ne de Müslümanlaştırmaya çalışmamışlardır."

Konuya girmeden önce, Avrupalıların imparatorluk kurma eğilimlerine de kısaca değinmek istiyorum. Avrupalılar sıkışık bir coğrafyada yaşıyorlardı. Nüfus yoğunluğu ve coğrafya, yerleşik düzene geçilmesini sağladı. Geniş bozkırlar Avrupa'nın uzaklarındaydı. Gerek İskender ve gerekse Romalılar bu nedenle başarılı olamadılar. Avrupalılar sıkışık alanda birbirleriyle sürekli savaşmak zorunda kaldılar. Göç edecek yerler bulamadılar. Üç tarafı suyla çevriliydi. Tek çıkış yerleri olan doğu taraflarında ise Türkler vardı. Yerleşik olmaları da göç etmelerini engelledi. Dar bölgede yaptıkları savaşlar belki de Asya'dakinden küçük çaplı ama sayıca fazladır. Kimi zaman yüz yıl süren bu savaşlarda vahşetin doruğa çıktığı anlar oluyordu. İnsanları hoşgörüyü yeterince sahip olamadıkları için de, Roma'dan sonra imparatorluklar kuramadılar. 1492'den sonra deniz yollarını kullanarak sıkışık Avrupa'nın dışına çıkmaları imparatorluklarının başlangıcını oluşturdu. Ancak hoşgörülü olmamaları ve imparatorluk kurmaya meyillerinin olmaması, kurdukları imparatorluklarında sömürgeci bir anlayışla "öteki"leri yok etmelerine neden oldu.

Bozkır Türk Devletlerinde devleti kuranlar, Türklerin sadece bir ya da birkaç boyuna mensup oluyorlardı. Ancak başka halklara gösterdikleri hoşgörüyü onlara da gösteriyorlardı. O dönemlerde zaten sınırlar da net ve belirgin değildi. Çok çeşitli Türk boyları arasında dillerinde, hayat tarzlarında, ahlâk ve adalet anlayışlarında benzerlikler vardı. Bu hoşgörülü davranış nedeniyle zaman içerisinde Türk boyları birbirleriyle karışıp kaynaştılar.

Türklerin belki de binlerce yıldır, anlatılan özelliklerini korumalarının en önemli sebeplerinden biri **kimseyi Türkleştirmeye çalışmamalarıdır**. Türkler, bir insanın Türk olup olmadığına sadece soy ağacı ile karar vermezler. O kişinin kendisini Türk olarak hissedip etmediğine göre değerlendirirler. Balkan Bulgarları, Peçenekler soy olarak Türk'tür ama, bugün o bölgelerde yaşayanlar düşünce olarak hiç ilgisizdir. Halbuki, sonradan ve kendiliklerinden Türkleşen Moğolların çocukları kendilerini hep Türk hissetmişlerdir.

Cengiz Han veya diğer adıyla Timuçin (ki Türklerde hem Cengiz, hem de Timuçin adı çoktur) ile uzun bir yolculuğa çıkan, ama ülkelerine geri dönemeyen Moğolların Türkleşmeleri ise kendiliğinden oldu. Zaten iki millet, Orta Asya'da yan yana yaşamıştır. Müslümanlığı kabul eden Türklerin yönlerini Batıya çevirmelerinden sonra, onların boşalttıkları Ötüken Vadisi'ne Moğollar yerleştiler. Cengiz Han'ın ordusu Batıya doğru ilerledikçe, Moğolların sayısında giderek azalma oldu. Buna karşılık ordu içindeki Türk boylarının sayısı artarak üçte iki oranına ulaştı.

Bu iki milletin destanları arasında da benzerlikler vardır. Bir kısım tarihçiler destanlardaki bazı kahramanların, ilk hangi millette görüldüğü üzerine anlaşamamaktadırlar. Ancak, hepsinin anlaştığı konu, bu iki milletin simge hayvanlarıdır. Türklerin simgesi "Bozkurt", Moğolların simgesi ise

Yazıların bütün hakları *İsmail Hakkı Küpçü* ye aittir

www.ihkupu.com

"Köpek"tir. Türklerde de köpek önemlidir. Dede Korkut da ve Kaşgarlı Mahmud'un anlatımında köpek hep iyi olarak bahsedilir, ama simge değildir.

Türkiye Cumhuriyetinin Cumhurbaşkanının forsunda, tarihteki önemli Türk Devlet ve İmparatorluklarını temsilen 16 yıldız vardır. Bu fors, Türklerin önemsiz devletler ve beylikler hariç, tarih boyunca 16 adet büyük devlet kurduklarını gösterir. Bu devletlerin hemen hiç birinde halk yalnız Türklerden oluşmamıştır. Türkler hep başka soyları da yönetmişlerdir. Bu nedenle Türklerin yöneticilik özellikleri gelişmiştir.

Türklerin yüzyıllarca yönettikleri yerler, günümüzün en bunalımlı ve çatışmaların en yoğun olduğu bölgelerdir. Timurlular ve Babür İmparatorluğu'ndan sonra Afganistan, Pakistan ve Hindistan'ın kuzeyi sorunlarını çözemedi. Osmanlı İmparatorluğu'ndan sonra ise Balkanlar, Orta-Doğu ve Kafkaslar çatışmaların ve acıların dinmediği bir bölge oldu.

Türkiye Cumhuriyeti imparatorluk değildir. Ama halkında eski imparatorluk tebaasından insanlar vardır. Çevresindeki ülkeler geçmişte Türklerle karşı savaşmış devletlerdir. İmparatorluğun yıkılmasından sonra çevresindeki ülkelerde sürekli kargaşa oldu. Ancak Türkiye bu kargaşaların hiç birine bulaşmadı. Eğer Türklerdeki imparatorluk kurma eğiliminin gerektirdiği yöneticilik anlayışı olmasaydı, Türkiye Cumhuriyeti de macera peşinde koşabilirdi.

Dünyada Türklerden başka bu kadar çok imparatorluk kurmuş ve yürütmüş millet yoktur. Batının göz bebeği Roma İmparatorluğu yıkıldıktan sonra yeniden kurulamadı. Ancak günümüzde ABD, bunu gerçekleştirme peşindedir. İngilizler ise bir defaya mahsus olarak imparatorluk kurdular. Fakat, bu birliğe imparatorluk demek zordur. Sınırlar birbiri ile birleşik değildir ve sistem sömürü düzenidir. Ayrıca imparatorlukları "ok"a karşı barut ile savaşarak kurulmuştur.

Ötüken'e yerleşerek, dünyanın en çok at yetiştirilen bölgesine sahip olan Moğollar, Cengiz Han'ın askeri dehası sayesinde, Türklerin yerini alırcasına büyük bir imparatorluk kurdular. Avrupa'nın bugünkü Split şehrine kadar ilerlediler. Ancak, sayıları azdı. Türk bölgelerinde olanlar Türkleşti. Çin'dekiler Budizmin kabulünden sonra ya Çinlileşti, ya da bugünkü Moğolistan'a geri döndüler. Artık bir daha hiç imparatorluk kuramadıkları gibi, ülkelerini bile genişletemediler .

Birbirlerine çok benzeyen iki millet arasındaki fark, belki de "simge hayvan" anlayışlarında gizliydi. Kurt başını öne eğmez, ama diğeri bir süre mücadele ettikten sonra öne eğer. Kurt çok aç kalmadıkça ya da bir tehlike sezmedikçe saldırmaz. Diğeri ise kendini güçlü hissettiği her an saldırır. (Moğollar kuzey Çin'i egemenlikleri altına almak için çok şiddetli ve acımasızca saldırdılar. Kubilay'ın Çin imparatoru olmasına kadar geçen 30-40 yıl içerisinde yapılan bu saldırılar sonucunda, Çin nüfusu 100 milyondan 60 milyon kişiye indi. Bu olay Avrupalıların Amerika'ya ayak bastıkları ilk 60 yıl içerisinde 25 milyon Kızılderili'yi öldürmelerine benziyordu. Türklerin tarihinde bu oranda yüz kızartıcı olaylar hiç olmamıştır.)

Dünya üzerinde tarih boyunca nüfusu en çok olan milletler, Çinliler ile Hintlilerdir. İmparatorluk kurmaları bu milletlerden beklenilmesi gerekirken, Çinliler ve Hintliler kimi zaman yöneten değil yönetilen oldular.

Türkler, kurdukları imparatorluklarla halkların bir arada barış içerisinde yaşayabileceğinin örneğini dünyaya verdiler. Sahip oldukları yöneticilik özellikleri ile en bunalımlı bölgeleri en az sorunla yönettiler. **Türklerin uyguladıkları ve uygarlığa kazandırdıkları bu yönetim anlayışına, bugünkü dünya daha çok ihtiyaç hissetmektedir.**